

Uakkusativitetshypotesen, *have* vs. *være* og refleksive objekter i fransk, italiensk, dansk og tysk

Sten Vikner

Abstract

Denne artikel vil præsentere en opdateret version af analysen i Vikner & Sprouse (1988) og i Vikner (1990). Idéen er at i sprog som dansk, tysk, fransk og italiensk, der alle har hjælpeverbsselektion (*auxiliary selection*), bruges *være* og ikke *have* ved perfektum når perfektum-hjælpeverbet befinder sig mellem to DP'er med det samme indeks (her mellem DP'en selv og dens spor). Det er det der udgør forskellen mellem ... om *Ib* har sovet vs. ... om *Bo* er faldet (og som forhindrer *... om *Ib* er sovet og *... om *Bo* har faldet).

Artiklen vil først demonstrere hvordan dette fungerer for forskellige typer af verber (uakkusative som *visne* eller *falde*, uergative som *gå* eller *sove* og transitive som *træffe*), og derefter vise hvordan det kan give en analyse af hvorledes *være* kan være perfektum-hjælpeverbum også for transitive verber på fransk og italiensk, når og kun når objektet er reflektivt. Opdateringen i forhold til 1988/1990 består blandt andet i at tage hensyn til den VP-interne subjektshypotese.

Nøgleord

uakkusative verber, uergative verber, refleksiver, den VP-interne subjektshypotese, hjælpeverber, eksternt argument, internt argument, verbalklasser

1. Indledning: Uakkusativitetshypotesen

Denne artikel¹ vil præsentere en særlig implementering af uakkusativitetshypotesen i §§ 5-6 nedenfor, men først giver §§ 1-4 en indføring i de relevante data og de mest fremtrædende generative analyser. Den oprindelige idé bag uakkusativitetshypotesen, som går tilbage i hvert fald til Perlmutter (1978) og Burzio (1981; 1986) er at der er to slags intransitive verber, dvs. to forskellige typer af verber der begge kun har et argument:

- (1) **Uergative verber**, hvor verbets enlige argument svarer til et transitivt verbums **subjekt**
(= det er dermed det der kaldes et eksternt argument).
- Uakkusative verber**, hvor verbets enlige argument svarer til et transitivt verbums **objekt**
(= det er dermed det der kaldes et internt argument).

Det lidt vage ”svarer til” i (1) fortolkes mere konkret som ”er basisgenereret som”:

- (2) a. Transitive verber $[_{VP} \text{ekstern } \theta\text{-rolle } [_{V^o} \text{intern } \theta\text{-rolle } _]]$ fx (3)
b. Uergative verber $[_{VP} \text{ekstern } \theta\text{-rolle } [_{V^o} _]]$ fx (4)
c. Uakkusative verber $[_{VP} _ [_{V^o} \text{intern } \theta\text{-rolle } _]]$ fx (5)

(θ -rolle = tematisk rolle = semantisk rolle, fx AGENS, TEMA, EXPERIENCER, ...).

Jeg antager her at den interne θ -rolle (’objekt’-rollen) bliver tilskrevet til hovedverbets komplementposition, søsterpositionen til V^o , altså til objektet, hvorimod den eksterne θ -rolle (’subjekt’-rollen) bliver tilskrevet til specifikator-positionen i VP, altså til subjektet. (For baggrunden for antagelsen af at subjektet typisk basisgenereres i VP-spec og ikke i IP-spec, se

1 Tak til Michael Nguyen for en stor redaktionel indsats, tak til Theresa Biberauer, Merete Birke-lund, Ken Ramshøj Christensen, Anne Mette Nyvad, Rex A. Sprouse, Carl Vikner, Jakob Vikner og en anonym fagfællebedømmer, tak til deltagerne i Grammatiknetværkets årlige konference i oktober 2024 og ikke mindst tak til de studerende i mine kurser om komparativ syntaks. Forskningen bag denne artikel var oprindelig en del af et forskningsprojekt ved Aarhus Universitet, finansieret af Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation: *Ligheder og forskelle mellem sætninger og nominalgrupper – sammenlignende syntaks på tværs af teoretiske tilgange*.

Fukui 1986, 55; Sportiche 1988; Koopman og Sportiche 1991; og McCloskey 1997; og for hvad dette svarer til i sætningskemaet, se fx Vikner 2023a; 2023b. Der er dog også mange alternative analyser).

Bemærk at hovedverbet i engelsk og dansk som vist i (2) står til venstre for objektet, jf. fx (3)a,b, hvorimod hovedverbet i tysk står til højre for objektet, jf. fx (3)c.

Som det fremgår af betegnelserne, er (3)-(5) eksempler på de tre argumentstrukturer i (2)a-c.

(3) **TRANSITIV**

- a. En. The thief has stolen the necklace from the hotel room.
- b. Da. Tyven har stjålet halskæden fra hotelværelset.
- c. Ty. Der Dieb hat die Halskette aus dem Hotelzimmer gestohlen.

(4) **UERGATIV**

- a. En. The thief has slept in the hotel room.
- b. Da. Tyven har sovet på hotelværelset.
- c. Ty. Der Dieb hat im Hotelzimmer geschlafen.

(5) **UAKKUSATIV**

- a. En. The necklace has disappeared _____ from the hotel room.
- b. Da. Halskæden er forsvundet _____ fra hotelværelset.
- c. Ty. Die Halskette ist _____ aus dem Hotelzimmer verschwunden.

Baggrunden for Perlmutter's (1978) betegnelser *uergativ* og *uakkusativ* er følgende (baseret på Butt 2006, 40):

- **Ergativ** er den kasus der kun tilskrives til et subjekt af et transitivt verbum (i ergativ-absolutiv-sprog som baskisk og vestgrønlandsk). Så hvis ergativ kun betegner subjektet når der også er et objekt,

så er **uergativ** (*unergative*) betegnelsen for et subjekt når der **ikke** er noget objekt (dvs. et eksternt argument når der **ikke** er noget internt argument).

- **Akkusativ** er den kasus der kun tilskrives til et objekt af et transitivt verbum (i nominativ-akkusativ-sprog som de germanske og romanske sprog). Så hvis akkusativ kun betegner objektet når der også er et subjekt, så er **uakkusativ** (*unaccusative*) betegnelsen for et objekt når der **ikke** er noget subjekt (dvs. et internt argument når der **ikke** er noget eksternt argument).

Betegnelserne *uergativ* og *uakkusativ* i (1) er den oprindelige terminologi som foreslået i Perlmutter (1978), og som nu er den klart mest udbredte. Derimod anvendte Vikner & Sprouse (1988) og Vikner (1990) terminologien fra Burzio (1981; 1986), hvor Perlmutters (1978) *uergative* (4) og *uakkusative* (5) verber i stedet blev betegnet som henholdsvis *intransitive* (4) og *ergative* (5) verber.

2. Flytning, kasus og Burzios generalisering

Eksemplerne i (5) ovenfor (og (8)-(11) nedenfor) viser at konstituenten kan flytte fra et sted i en træstruktur til et andet. Det kan måske lyde som om man kunne forvente at finde et meget stort antal forskellige rækkefølger af de samme konstituenten. For det meste er dette dog ikke tilfældet, og det skyldes at der er mange forskellige begrænsninger for hvad der udgør en mulig flytning, som kort skitseret nedenfor (og som beskrives mere udførligt i mange indføringer i generativ syntaks og også i Vikner 1995, 11-35):

Konstituenten kan kun flytte til positioner der er tomme og aldrig har været udfyldt. Konstituenten kan kun bevæge sig opad i træet, ikke nedad, fordi en flyttet konstituent skal ”befinde sig højere i strukturen”, det er det som hedder at en flyttet konstituent skal c-kommandere sit spor, dvs. den position, den kom fra (vedr. c-kommando, se fx Vikner og Jørgensen 2017, 154-158).

Der er to slags konstituenten der kan flytte: fraser (XP) og kerner (X°), men ikke X' (hvor XP = enhver type af frase; DP = frase med en bestemt som kerne, dvs. en nominalgruppe):

(6)	Flytningstype	Hvad?	Hvorhen?
	X ^o -flytning	flytter en X ^o	til den næste X ^o -position
(som skal være tom)
	A-flytning	flytter en DP	til den næste IP-spec
(som skal være tom)
	A-bar-flytning	flytter en XP	til den næste CP-spec
(som skal være tom)

Der er altså to typer mulige flytninger af XP'er:

- (7) **A-bar-flytning:** flytning til en non-argument-position (position uden kasus)
 fx • *hw*-flytning (XP skal være *wh*)
 • topikaliserings (XP skal fx være topik)

A-flytning (= DP-flytning): flytning til en argument-position (position med kasus)

fx

- passivering (se fx Vikner 2023b, 373-378)
- raising (se fx Vikner 2023a, 236-240)
- **ved uakkusative verber**

A-flytning (= DP-flytning), som inkluderer flytningen af et uakkusativt verbs bums eneste argument fra komplementpositionen til subjektspositionen, er typisk motiveret af kasus, idet den flytter en konstituent der har brug for kasus, til en position hvor den får tilskrevet kasus, sådan som det også er tilfældet ved passivering eller raising (subjektsløft, som i **Peter** *lod til at forstå spørgsmålet* vs. *Det lod til at Peter forstod spørgsmålet*, se fx Vikner 2023a, 236-240). Dette er grunden både til at denne type flytning kun kan flytte DP'er, idet det kun er DP'er der har brug for kasus, og til at flytningen typisk er en flytning til IP-spec², idet IP-spec i en finit sætning får tilskrevet nominativ kasus.

Flytning til subjektspositionen i en finit sætning (dvs. A-flytning) resulterer altså i at den flyttede DP tilskrives nominativ i sin nye position. A-flytning kræver derfor også at der ikke tilskrives nogen kasus til den flyttede DP's basisposition, og det er her **Burzios generalisering** kommer ind i

2 Formentlig er der andre A-positioner end IP-spec, dvs. andre positioner som kun DP'er kan flyttes til, fx alle VP-specs, hvilket er relevant i § 5 og § 6 nedenfor.

billedet. Denne generalisering (Burzio 1986, 178-186) siger at et verbum tilskriver **akkusativ hvis og kun hvis** det også tilskriver en ekstern θ -rolle ('subjekt'-rolle). Denne generalisering er faktisk **ikke** nødvendig for at redegøre for manglen på kasustilskrivning til basispositionen for en DP ved raising (fordi vi antager at subjektspositionen i en non-finit sætning ikke tilskrives kasus) eller ved passivering (fordi vi antager at akkusativ forhindres af den passive morfologi på perfektum-participiet). Burzios generalisering **er** derimod nødvendig for at redegøre for manglen på kasustilskrivning til komplementet for et uakkusativt verbum, som i (5) og (10)/(11).

Ved uakkusative verber finder flytning til subjektspositionen altså sted selv om der ikke er nogen passiv morfologi på verbet, (10)/(11). Hertil kommer at en *af*-PP (en *by*-phrase) ikke kan forekomme, (10)/(11), i modsætning til ved passivering, (9). (Bemærk dog at det er meget svært at finde helt overbevisende eksempler på (11)b,c, fordi *være/sein* også kan være passiv-hjælpeverbum ved tilstandspassiver).

(8) **TRANSITIV AKTIV**

- a. En. The mechanics have rolled the airplane out of the factory.
- b. Da. Mekanikerne har rullet flyet ud af fabrikken.
- c. Ty. Die Mechaniker haben das Flugzeug aus dem Fabrik
herausgerollt.

(9) **TRANSITIV PASSIV**

- a. En. The airplane was rolled _____ out of the factory (by
the mechanics).
- b. Da. Flyet blev rullet _____ ud af fabrikken (af
mekanikerne).
- c. Ty. Das Flugzeug wurde _____ aus dem Fabrik (von
den Mechanikern)
herausgerollt.

(10) **UAKKUSATIV PRÆTERITUM**

- a. En. The airplane rolled _____ out of the factory (*by the
mechanics).
- b. Da. Flyet rullede _____ ud af fabrikken (*af meka-
nikerne).
- c. Ty. Das Flugzeug rollte _____ aus dem Fabrik (*von den
Mechanikern) heraus.

(11) **UAKKUSATIV PERFEKTUM**

- a. En. The airplane has rolled _____ out of the factory (*by the mechanics).
- b. Da. Flyet er rullet _____ ud af fabrikken (*af mekanikerne).
- c. Ty. Das Flugzeug ist _____ aus dem Fabrik (*von den Mechanikern) herausgerollt.

Disse eksempler viser desuden at nogle uakkusative verber er ”alternerende”, dvs. de findes også i en transitiv version, som *roll/rulle/rollen* in (8)-(11), hvorimod andre uakkusative verber ikke alternerer, dvs. de findes ikke også i en transitiv version, som *disappear/forsvinde/verschwinden* i (5) ovenfor. Her er en oversigt med flere eksempler på de forskellige typer af verber:

(12) a. **Uergative**, jf. (4)

arbejde, blinke, danse, græde, gå, le, råbe, skribe, smile, sove, synge, tøve, vinke

b. **Uakkusative (ikke-alternerende)**, jf. (5)

ankomme, dukke op, falde, forekomme, forsvinde, komme, opstå, rejse³, ske, tage afsted, visne

c. **Uakkusative (alternerende)**, jf. (8)-(11)

brække, flytte, fryse, knække, koge, lukke, rulle, smelte, svinge, synke, åbne

3. Hjælpeverbssselektion

På en del sprog danner uakkusative verber perfektum med hjælpeverbet *være*, i modsætning til både uergative verber og transitive verber, som danner perfektum med hjælpeverbet *have*, som vi så i (3)-(5) og (8)-(11) ovenfor. Dette kaldes *auxiliary selection* (se fx McFadden 2007), som jeg vil oversætte til *hjelpeverbssselektion*, jf. at det på tysk oversættes til *Auxiliarselektion* (se fx Kratschmer 1992).

Med andre ord, når subjektet er et internt argument (og dermed flyttet fra objektspositionen til subjektpositionen), så er hjælpeverbet ved

3 Når jeg her klassificerer *rejse* som ikke-alternerende, mener jeg at *rejse* ikke findes i en transitiv version, i modsætning til fx *knække*. Til gengæld er det slet ikke umuligt at der findes en uergativ version af *rejse*, som i *De har rejst i 24 timer*, jf. at der i *Ordbog over det danske Sprog* (bd. 17) står følgende om valget af hjælpeverb ved *rejse*: *Som hjælpeverb bruges have, naar ordet opfattes som udtr. for en (varende) virksomhed ell. tilstand, men være, naar ordet betegner en forandring m. h. t. sted ell. tilstand.*

perfektum *være*, men hvis subjektet er et eksternt argument (og dermed basisgenereret i subjektspositionen), så er hjælpeverbet ved perfektum *have* (Burzio 1981; 1986, 53-63; Mateu Fontanals 2016; Ackema og Sorace 2017):

Uakkusative subjekter: *være*/have***

- (13) a. Ty. Der Student ist /*hat nach draußen gegangen.
 b. Da. Den studerende er /*har gået udenfor.
 c. Fr. L' étudiant est /*a allé dehors.

Uergative subjekter: *have*/være***

- (14) a. Ty. Der Student hat /*ist nie in der Vorlesung geschlafen.
 b. Da. Den studerende har /*er aldrig sovet til forelæsningen.
 c. Fr. L' étudiant n'a /*est jamais dormi au cours.

Transitive subjekter: *have*/være***

- (15) a. Ty. Der Autor hat /*ist den Präsidenten im Buch erwähnt.
 b. Da. Forfatteren har /*er nævnt præsidenten i bogen.
 c. Fr. L'auteur a /*est mentionné le président dans le livre.

Transitive objekter (passivering): *blive*/*være*/have***

- (16) a. Ty. Der Präsident wird/ ist /*hat im Buch erwähnt.
 b. Da. Præsidenten bliver/ er /*har nævnt i bogen.
 c. Fr. Le président est /*a mentionné dans le livre.

Selvom hjælpeverbumsselektion således findes i tysk, dansk og fransk, er det langt fra alle germanske og romanske sprog der har hjælpeverbumsselektion, jf. at hjælpeverbet ville være *have* og ikke *være* i eksempler som (13) på fx engelsk, svensk og spansk. Med andre ord, præsens perfektum og pluskvamperfektum af fx *melt* i engelsk (og tilsvarende i spansk og svensk) har hjælpeverbet *have* - *The ice had melted* - og det eneste sted i engelsk hvor hjælpeverbet *være* optræder ved perfektum participium af fx *melt* er passiv - *The ice was melted (by the sun)*.

4. Hjælpeverbumsselektionshierarkiet

Efterhånden som flere og flere sprog er blevet undersøgt, ser det ud til at en mere finkornet beskrivelse er nødvendig for at fange forskellene med hensyn til hvor de enkelte sprog trækker grænsen mellem uakkusative og uergative verber. En sådan beskrivelse er det såkaldte *hjælpeverbumsselektionshierarki* (*Auxiliary Selection Hierarchy*, ASH) foreslået af Antonella Sorace i fx Sorace (2000, 863), Keller og Sorace (2003, 60), Sorace (2004, 256), og Cennamo og Sorace (2007, 67).

Ideen bag Soraces ASH er at verbale prædikater kan inddeles i en række semantiske klasser, som kan sættes op i et hierarki. Jo højere et verbum er i hierarkiet, jo stærkere foretrækker det hjælpe verbet *være* i perfektum; jo lavere det er, desto stærkere foretrækker det *have*, både inden for et sprog og på tværs af sprog.

(17) Hjælpeverbumsselektionshierarkiet

a. change of location	<i>være</i> (uakkusativ)	<i>er stukket af,</i> <i>er rejst</i>
b. change of state		<i>er vokset,</i> <i>er visnet</i>
c. continuation of a pre-existing state		<i>har overlevet,</i> <i>er forblevet</i>
d. existence of a state		<i>har eksisteret,</i> <i>har siddet</i>
e. uncontrolled process		<i>har vaklet,</i>
f. controlled process (motional)		<i>har svømmet</i>
g. controlled process (non-motional)	<i>have</i> (uergativ)	<i>har talt</i>

Verberne i hver ende af hierarkiet er de mest konsistente tværsprogligt set, og de giver de klareste intuitioner hos modersmålstalende. Verberne på midten viser variation og ubestemmelighed, og de viser også hvor sprogene er forskellige med hensyn til hvor i hierarkiet de trækker grænsen mellem *være* og *have*.

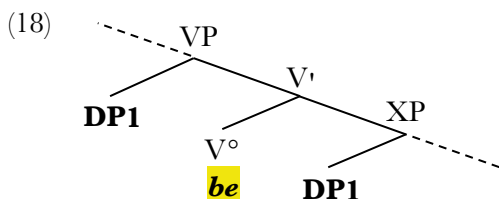
Denne analyse anerkender at der er mere variation end man måske ser ved første øjekast, fx i det billede der blev tegnet i forbindelse med (13)-(16) ovenfor.

En mulig indvending kunne være at det er en anelse vilkårligt, dvs. man kunne lige så godt have haft mest *have* i toppen af (17) og mest *være* i bunden.

5. ”Være er som et lighedstegn, i modsætning til have”

Analyserne i Vikner og Sprouse (1988) og i Vikner (1990) var et forsøg på at reducere vilkårligheden i forhold til analyserne diskuteret i det foregående afsnit. Den grundlæggende idé er at *være* og *have* er nærmest ”identiske”, bortset fra

- at *være* forlanger at **specifikatoren til *være*** er koindekseret med **specifikatoren i komplementet til *være***, og
- at *have* IKKE tillader **specifikatoren til *have*** er koindekseret med **specifikatoren i komplementet til *have***.

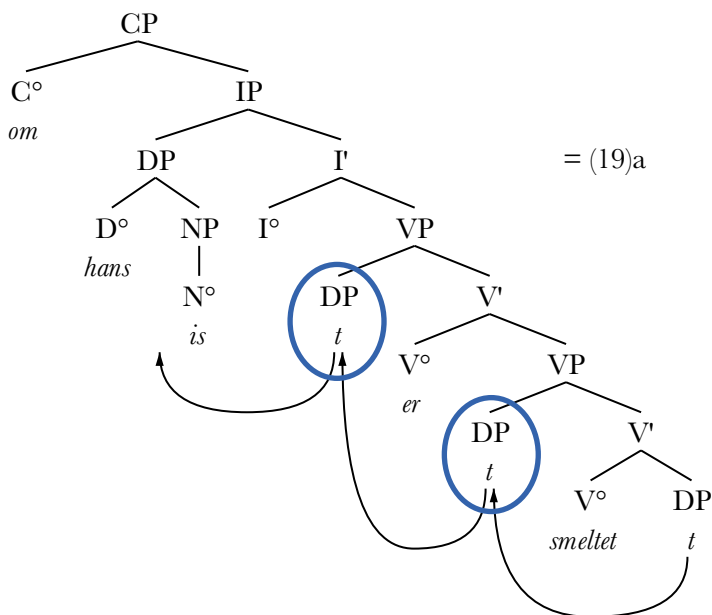

Intuitionen her er at *være* signalerer identitet, inspireret af Benveniste (1966, 198), dvs. *være* svarer til et lighedstegn, for så vidt som det skal forekomme mellem to DP'er der har det samme indeks.

Idéen er altså at i de uakkusative eksempler (19)/(20) forekommer *være/sein* som perfektum-hjælpeverbum (jf. (5)b,c og (11)b,c ovenfor), og ikke *have/haben*, fordi hjælpeverbums-V° er 'omgivet af' to koindekserede DP'er, idet *hans is/sein Eis* på sin vej fra basispositionen (objektspositionen) til subjektspositionen flytter via alle VP-specifikator-positionerne. Hver gang en konstituent forlader en position, efterlader den et spor (noteret som *t*, jf. 'trace'), og for at man kan se hvad der er antecedent til et bestemt spor, går man ud fra at et spor og dets antecedent har samme indeks (hvilket svarer til at de er forbundet med en pil i træstrukturene).

- (19) a. Da. ... om hans is _____ er smeltet _____
 b. Ty. ... ob sein Eis _____ _____ geschmolzen ist.
-

(20) Da.

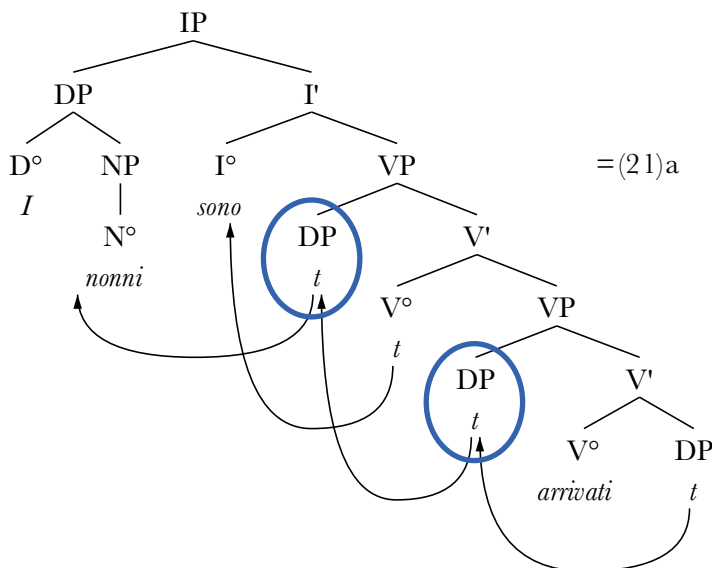

Antagelsen af at flytningen foregår via VP-spec understøttes af kongruensdata fra italiensk:

- (21) It. a. I nonni sono arrivati_i.
Bedsteforældrene er-PL ankommet-PL
 b. La nonna è arrivata_a.
Bedstemoren er-SG ankommet-F-SG
 c. Il nonno è arrivato_o.
Bedstefaren er-SG ankommet-M-SG

Kongruensen på participiet *arrivato/-a/-i* bliver udløst af flytningen af DP'en *i nonni* 'bedsteforældrene' gennem VP-spec (som dermed bliver til en version af den typiske kongruens-konfiguration "spec-head agreement", dvs. kongruens mellem en kerne og dens specifikator, som fx mellem det finitte verbum og subjektet):

(22) It.

Tilsvarende ældre danske eksempler⁴ med participialkongruens kan analyseres på helt samme måde, dvs. med flytning fra objektspositionen til subjektpositionen, via en eller flere specifikatorpositioner i hovedverbets VP ((23) er stærkt forenklet, idet jeg kun viser en enkelt VP-spec-position og heller ikke viser flytningen af det finite verbum):

- (23) It. a. I nonni sono _____ arrivati _____.
Bedsteforældrene *er-PL* *ankommet-PL*
- Da. b. Mange grublende dage ere _____ gaaede _____
forud.
- Da. c. Sex uger vare nu _____ forsvundne _____
↑ | |
siden Leontines bortførelse.

Hvis verbet derimod er fx transitivt, bliver DP'en *i nonni* 'bedsteforældrene', etc., stående i objektspositionen, og dermed er der ikke noget spor i VP-spec, og derfor er der ikke kongruens med participiet *visto* 'set' i

⁴ (23)b er fra Hans Egede Schacks roman *Phantasterne*, 1857, og også omtalt i Jensen (2023, 46).

(23)c er fra Carsten Hauchs roman *En polsk Familie*, 1839, og også omtalt i Schack & Jensen (2024, 48).

(24) It. a. Federica ha visto i nonni.

b. Federica ha visto la nonna.

c. Federica ha visto il nonno.

Federica har set bedsteforældrene/bedstemoren/bedstefaren.

I modsætning til uakkusative eksempler som (19)/(20), forekommer *være/sein*/... derimod ikke som perfektum-hjælpeverbum i uergative eksempler som (25)/(27) (jf. (4) ovenfor), fordi hjælpeverbums-V° **ikke** er 'omgivet af' to koindekserede DP'er. I stedet finder vi *have/haben*/...:

(25) a. Da. ... om hans hund har gået

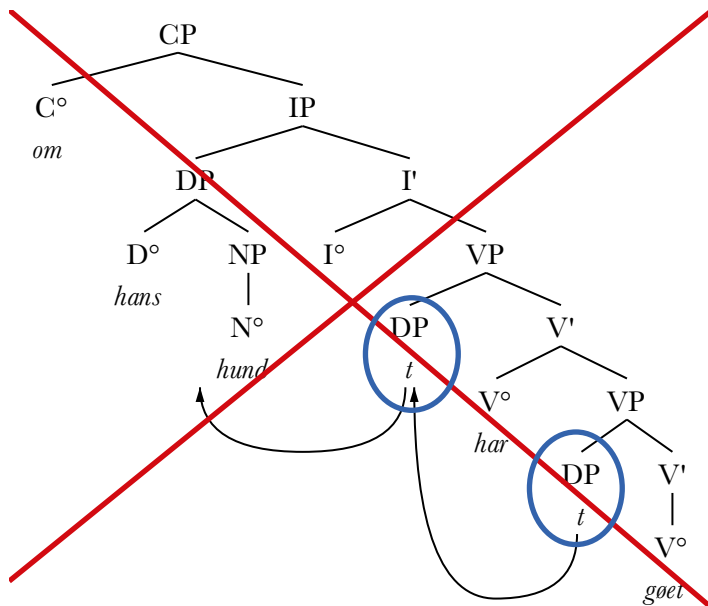
b. Ty. ... ob sein Hund gebellt hat.

Ved første blik ser (25) (forhåbentlig) ikke så kompliceret ud: Subjektet i (25) bliver ikke genereret i objektspositionen, og derfor er der ingen grund til at forvente en serie af koindekserede spor i de forskellige VP-specs, og derfor er betingelserne for *være* som hjælpeverbum ikke opfyldt.

Imidlertid bliver det mere kompliceret når vi går lidt mere i detaljer, og det skyldes den såkaldte VP-interne subjektshypotese (*VP-internal subject hypothesis*), som Vikner & Sprouse (1988) og Vikner (1990) ikke tog hensyn til. Idéen bag denne hypotese er at subjektet af fx transitive eller uergative verber antages at være basisgenereret ikke i IP-spec, men i VP-spec. Denne analyse, som jeg nu går stærkt ind for (se Vikner 2023a; 2023b), går tilbage til Fillmore (1968) og McCawley (1970), og nyere referencer inkluderer Fukui (1986, 55), Sportiche (1988), Koopman og Sportiche (1991) og McCloskey (1997).

Problemet er at hvis man antager den VP-interne subjektshypotese, så kunne det se ud som om *gø/bellen* i (25) nu er næsten parallel til *smelte/schmelzen* i (19)/(20) ovenfor, altså hvis man antager subjektets basisposition til at være VP-spec af *gø/bellen*. Det ville dermed se ud som i (26), men efter mine antagelser (i forbindelse med (18) ovenfor) ville (26) forudsige noget forkert, nemlig at *være/sein* skulle være perfektum-hjælpeverbum, ikke *have/haben*, fordi hjælpeverbums-V° også her ville være 'omgivet af' to koindekserede DP'er:

(26) Da.

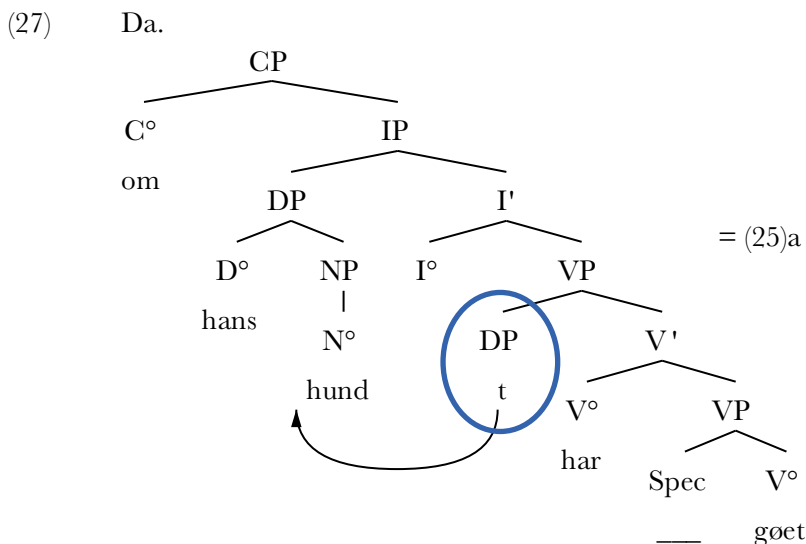

Derfor ville jeg meget gerne kunne afvise (26) som analyse af (25), og det vil jeg forsøge at forsvare i det følgende.

Hvor (26) ville fungere fint for infinitivformen *gø/bellen* eller for præsens *gør/bell*, der begge er aktive former, fungerer det ikke for perfektum participium *gøet/gebellt*, som er en passiv form. Dette er fordi den passive morfologi på et participium antages at blokere den eksterne θ -rolle (dvs. den som tilskrives til subjektet, altså AGENS fra *gø/bellen*). Det er jo netop denne blokering af AGENS-rollen som tillader den DP der ville have være et objekt i aktiv (... *om de fotograferede ham*), at blive til et subjekt i passiv (... *om han blev fotograferet*), fordi der nu ikke længere er nogen AGENS-DP der optager subjekspositionen.

Dette rejser endnu et spørgsmål: Hvis et perfektum participium altid er passivt (muligvis en kontroversiel antagelse, men dog en der forenkler vores inventar, idet perfektum participier i passive sætninger og perfektum participier i aktive sætninger i perfektum så forventes at have samme form, hvilket også stemmer - bortset fra i svensk), hvordan kan der så være en AGENS-DP i subjekspositionen i en aktiv sætning i perfektum som (25), dvs. ... *om hans hund har gået*? Jeg vil her følge forslaget hos fx Haider (1984, 23; 1986, 22) og Kayne (1985) og sige at perfektum-hjælpeverbet kan ”deblockere” AGENS-rollen, dvs. perfektum-hjælpeverbet får perfektum

participium til at udlevere den blokerede AGENS-rolle, og derefter tilskriver perfektum-hjælpeverbet denne eksterne θ -rolle til DP'en i sin egen specifikatorposition. Med andre ord, den eksterne θ -rolle (her AGENS-rollen) bliver **ikke** tilskrevet til hovedverbets VP-spec, som først antaget i (26), men derimod udleveret til perfektum-hjælpeverbet, som så tilskriver θ -rollen til sin egen VP-spec, som antaget i (27):

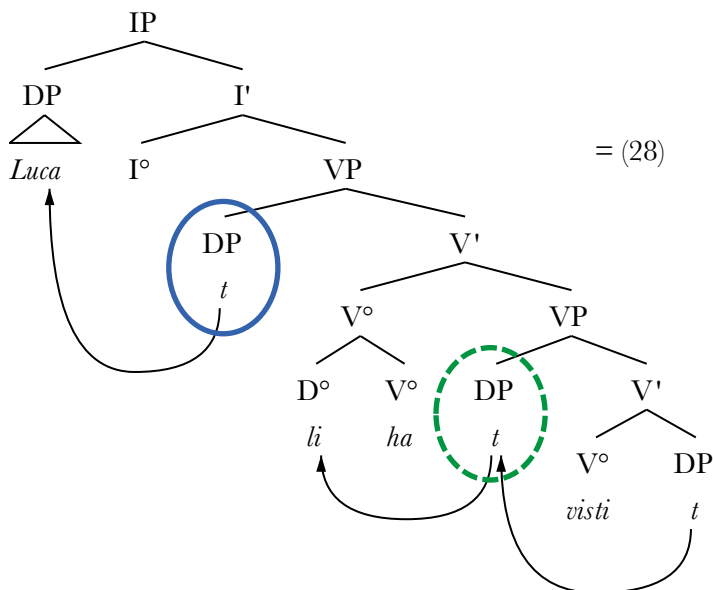
Med denne antagelse af at subjektet i en aktiv sætning hvor hovedverbet er et perfektum participium, bliver basisgenereret i specifikatorpositionen i hjælpeverbets VP og ikke i hovedverbets VP-spec, så opnår vi det ønskede resultat, idet vi alligevel forudsiger at *have/haben* er perfektum-hjælpeverbum fordi hjælpeverbums- V° så **ikke** er 'omgivet af' to koindekserede DP'er.

Denne analyse har også den fordel at hovedverbets VP-spec nu ikke er udfyldt, og derfor kan et argument på vej op i træet flytte via denne VP-spec, selvom subjektet både befinder sig i subjektspositionen og har efterladt et spor i hjælpeverbets VP-spec. Denne situation finder vi ved klitiske objekter, som i italiensk (og i de andre romanske sprog) flytter op til det finitte verbum:⁵

5 Bemærk at (29) er en simplifikation, fordi hjælpeverbumskomplekset [*li ha*] er vist i den position det har, inden det flytter fra V° til I° . Denne flytning er noget alle finitte verber i italiensk og fransk foretager, og den blev vist i (22) ovenfor. Flytningen er diskuteret fx i Emonds (1978), Pollock (1989), Belletti (1990, 29-41), og også i Vikner (1999).

- (28) It. Luca li ha visti_i. (i nonni)
Lukas dem har set-PL (bedsteforældrene)

- (29) It.

Her er der kongruens mellem det klitiske objektspronomen *li* 'dem' og hovedverbet (*visti*, ikke *visto*) fordi *li* flytter via hovedverbets VP-spec. Perfektum-hjælpeverbet er ikke *essere* 'være', men derimod *avere* 'have', fordi hjælpeverbums-V° *ha* **ikke** er 'omgivet af' to koindekserede DP'er, idet hjælpeverbet som sagt tilskriver den eksterne θ -rolle (her AGENS-rollen) til sin egen specifikatorposition. 'Omgivet af' henviser stadig til om der er koindeksering eller ej mellem konstituenten i specifikatorpositionen til hjælpeverbet og konstituenten i specifikatorpositionen i komplementet til hjælpeverbet, cf. (18) ovenfor.

Det er altså den manglende koindeksering mellem de to 'omgivende' DP'er i (29) (dvs. sporet efter *Luca* og sporet efter *li*, markeret med de to cirkler i (29)) der udgør forskellen i forhold til de eksempler vi så i (21)-(23) ovenfor med uakkusative verber i italiensk og i 1800-tallets dansk. I (29) er der kongruens men ikke *være* som hjælpeverbum, i (21)-(23) var der både kongruens og *være* som hjælpeverbum.

6. **Refleksive objekter og hjælpeverbumsselektion**

Vi har nu opstillet en analyse af forskellen mellem uakkusative verber som *smelte/schmelzen*, (19)/(20), der har *være* som perfektum-hjælpeverbum i de sprog der har hjælpeverbumsselektion, og uergative verber som *gø/bellen*, (25)/(27), der har *have* som perfektum-hjælpeverbum i de sprog der har hjælpeverbumsselektion.

Med denne analyse som grundlag kan vi nu rette opmærksomheden mod en 'intern' forskel blandt de sprog der har hjælpeverbumsselektion, nemlig en forskel der berører transitive verber med refleksive objekter. Her ser vi at tysk og dansk har *have* som perfektum-hjælpeverbum både når der er koreference mellem subjekt og objekt (som i *Marie har fotograferet sig selv*, (33)a/(34)a), og når der ikke er koreference (som i *Marie har fotograferet det*, (33)b/(34)b). Dette er den situation vi ville forvente ved transitive verber.

			<i>være</i>		<i>have</i>
	a.				b.
(30)	It. Maria	si è	fotografata.		Maria l' <u>ha</u> fotografato.
(31)	Fr. Marie	s' <u>est</u>	photographiée.		Marie l' <u>a</u> photographié.
(32)	Sp. María	se <u>ha</u>	fotografiado.		María l' <u>ha</u> fotografiado.
(33)	Ty. Maria	<u>hat</u>	sich fotografiert.		Maria <u>hat</u> es fotografiert.
(34)	Da. Marie	<u>har</u>	fotograferet sig selv.		Marie <u>har</u> fotograferet det.
(35)	En. Mary	<u>has</u>	photographed herself.		Mary <u>has</u> photographed it.

Det vi derimod nok ikke uden videre ville forvente, er at i italiensk og fransk gør det faktisk en forskel for valget af perfektum-hjælpeverbum om der er koreference eller ej mellem subjekt og objekt.

Italiensk og fransk bruger *være* som perfektum-hjælpeverbum ved transitive verber når der er koreference mellem subjekt og objekt (som i *Marie har fotograferet sig selv*, (30)a/(31)a), men *have* når der ikke er koreference mellem subjekt og objekt (som i *Marie har fotograferet det*, (30)b/(31)b).

Den relevante forskel mellem tysk og dansk på den ene side og italiensk og fransk på den anden er at kun i italiensk og fransk er det refleksive pronomen et **klitisk** pronomen, som klitiserer til det finitte verbum, som også illustreret i (29) ovenfor.

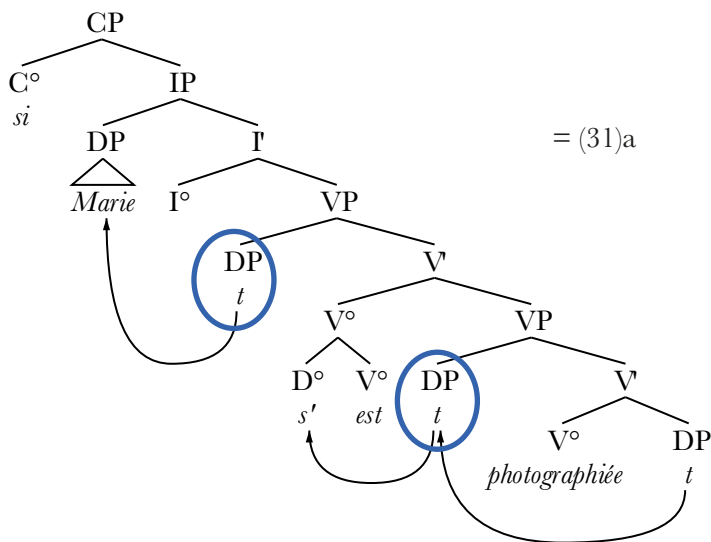
Vi har derfor situationen i (36)a,b i fransk (og italiensk) på det relevante punkt i afledningen, dvs. før V°-til-I°-flytning (det er den samme simplifi-

kation som i (29) ovenfor), således at det eneste der endnu ikke er sket i (36) a,b er flytningen af *s'est* (eller *l'a*) fra V° til I° , jf. fodnote 3 ovenfor.

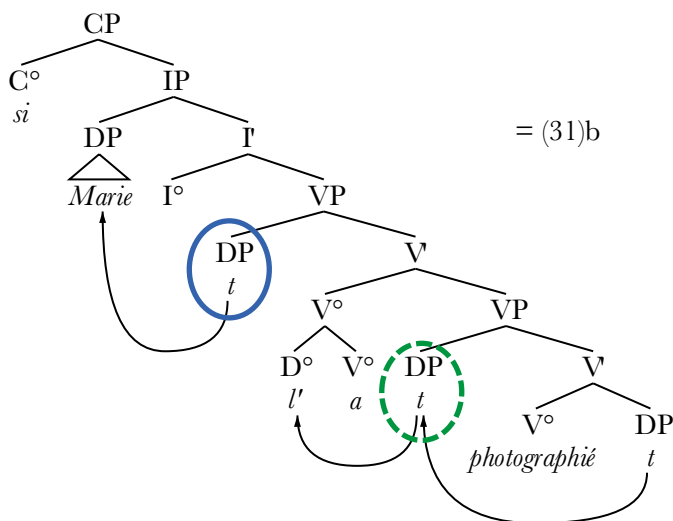
De to analyser er næsten ens, (36)a for det reflexive klitiske objekt og (36)b for det non-reflexive klitiske objekt. I begge tilfælde (som også i (29) ovenfor) flytter det klitiske objekt først som en DP til perfektum participiums VP-spec, *photographié(e)*, og derfra flytter det klitiske objekt videre som kerne til hjælpeverbets V° . I hjælpeverbets VP-spec er der et spor efter subjektet (som er basisgenereret i hjælpeverbets VP-spec, i hvert fald ifølge den her anvendte version af den VP-interne subjektshypotese), og i hovedverbets VP-spec er der altså et spor efter det klitiske objekt (dvs. i specifikator-positionen for *photographié(e)*).

- Hvis der er (intenderet) koreference mellem subjekt og objekt, som i den reflexive variant, (36)a, så er perfektum-hjælpeverbet 'omgivet af' to koindekserede DP'er, og så er betingelserne for *être* opfyldt. (Koindeksering medfører altid koreference).
- Hvis der er ikke er koreference mellem subjekt og objekt, som i den non-reflexive variant, (36)b, så er perfektum-hjælpeverbet ikke 'omgivet af' to koindekserede DP'er, og så er betingelserne for *être* ikke opfyldt, og resultatet er *avoir*.

(36) Fr. a.

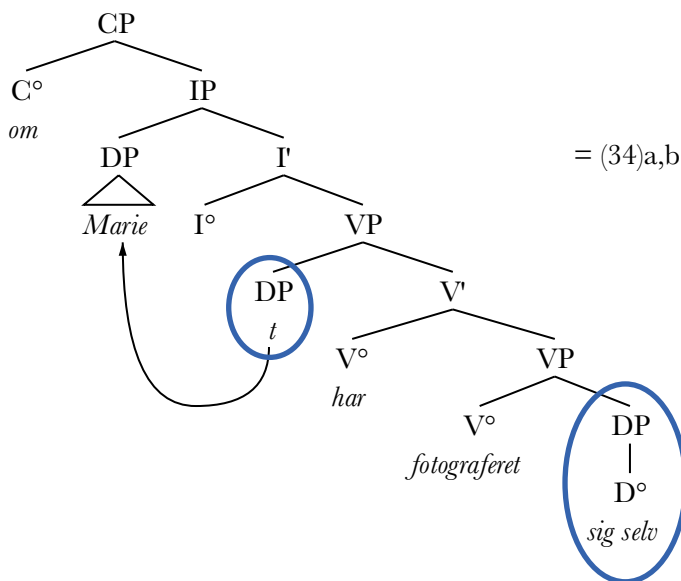
b.

Bemærk at vi her kun taler om sætninger med klitiske pronominer og kun på sprog der har hjælpeverbssselektion (og dermed ikke fx spansk og portugisisk, der ikke har forskellige perfektum-hjælpeverber for uakkusative og uergative/transitive hovedverber).

I dansk, (37), og også i tysk, er hverken det refleksive eller det non-refleksive objekt et klitisk pronomener, som det også kan ses i (34)a,b (idet disse objekter ikke er 'smeltet sammen' med nogen verbalform), og derfor bliver objektet stående i objektpositionen. Det er derfor ikke muligt for perfektum participiums VP-spec at indeholde en DP der er koindeksret med subjektet, og derfor er betingelserne for *være* ikke opfyldt, uanset om der er koreference mellem subjekt og objekt eller ej, som det fremgår af analysen i (37).

(37) Da.

Her er perfektum-hjælpeverbet ikke 'omgivet af' to koindekserede DP'er, og dermed er betingelserne for *være* ikke opfyldt. De to fremhævede DP'er ganske vist koindekserede (de er koreferentielle, som netop er en af betingelserne for anvendelsen af et refleksivt pronomen), men de 'omgiver' ikke hjælpeverbet, dvs. de befinder sig ikke i specifikatorpositionen til hjælpeverbet og i specifikatorpositionen i komplementet til hjælpeverbet, jf. diskussionen ovenfor og (18).

Analysen i (37) er også den relevante analyse for de mange franske og italienske tilfælde hvor objektet ikke er et klitisk pronomen, fx (24), uanset om der er koreference eller ej. Disse tilfælde inkluderer nemlig også eksempler hvor det refleksive pronomen ikke er klitisk, som det italienske *se stesso* (jf. Perlmutter 1989, 82; McFadden 2007, 678):

(38) It. Luca **ha** visto se stesso allo specchio.
 Lukas har set-SG sig selv i spejlet

7. Konklusion

I §§ 1-4 gav jeg en kort introduktion til uakkusativitetshypotesen og til hjælpeverbumsselektion, som er valget mellem *være* og *have* som perfekt-

tum-hjælpeverber, altså de hjælpeverber der er involveret i præsens perfektum, pluskvamperfektum og perfektum infinitiv.

Derefter prøvede jeg i § 5 på at opdatere analysen fra Vikner og Sprouse (1988) og Vikner (1990), som var at i sprog med hjælpeverbselektion som dansk, tysk, fransk og italiensk bruges *vere* som perfektum-hjælpeverbum når og kun når dette perfektum-hjælpeverbum er 'omgivet af' to DP'er med det samme indeks (dvs. VP-spec for *vere* og spec for komplementet til *vere* skal være koindekserede). Idéen er at *vere* signalerer identitet, og hvis dette skulle vise sig at være på det rigtige spor, så er det ikke tilfældigt om *vere* bliver brugt fremfor *have* eller vice versa. Opdateringen af den gamle analyse bestod bl.a. i at gøre analysen kompatibel med den VP-interne subjektshypotese

Hvor jeg i § 5 altså viste hvordan dette kunne fungere for uakkusative vs. uergative verber, gik jeg i § 6 derefter videre til at vise hvordan dette også kunne bruges til en analyse af hvorfor fransk og italiensk også bruger *vere* fremfor *have*, som perfektum-hjælpeverbum ved transitive verber, altså hvis og kun hvis objektet er et klitisk reflektivt pronomen.

Om forfatteren

Sten Vikner, professor i engelsk lingvistik, dr.phil.habil., Institut for Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet

Litteratur

- Ackema, Peter & Antonella Sorace (2017): Auxiliary Selection. I: *The Wiley Blackwell Companion to Syntax*, 2. udg. Martin Everaert & Henk van Riemsdijk (red.). Oxford: Wiley Blackwell, 424-455, <https://doi.org/10.1002/9781118358733.wbsyncom072>.
- Belletti, Adriana (1990): *Generalized Verb Movement: Aspects of Verb Syntax*. Torino: Rosenberg & Sellier.
- Benveniste, Émile (1966): *Problèmes de linguistique générale*. Paris: Gallimard.
- Burzio, Luigi (1981): Intransitive Verbs and Italian Auxiliaries. Ph.d.-afhandling, Massachusetts Institute of Technology, <https://dspace.mit.edu/handle/1721.1/15849> (lokaliseret 09.04.2025).
- Burzio, Luigi (1986): *Italian syntax: A government-binding approach*. Dordrecht: Reidel. <https://doi.org/10.1007/978-94-009-4522-7>.
- Butt, Miriam (2006): *Theories of case*. Cambridge: Cambridge University Press, <https://doi.org/10.1017/CBO9781139164696>.

- Cennamo, Michela & Antonella Sorace (2007): Auxiliary Selection and Split Intransitivity in Paduan: Variation, and Lexical-Aspectual Constraints. I: *Split Auxiliary Systems - A cross-linguistic perspective*. Raúl Aranovich (red.). Amsterdam: John Benjamins, 65-99, <https://doi.org/10.1075/tsl.69.05cen>.
- Emonds, Joseph (1978): The Verbal Complex V'-V in French. *Linguistic Inquiry*, 9.2, 151-175, <https://www.jstor.org/stable/4178050> (lokaliseret 09.04.2025).
- Fillmore, Charles (1968): The Case for Case. I: *Universals in Linguistic Theory*. Emmon W. Bach & Robert T. Harms (red.). New York: Holt, Rinehart and Winston, 1-88.
- Fukui, Naoki (1986): A Theory of Category Projection and Its Applications. Ph.d.-afhandling, Massachusetts Institute of Technology, <https://dspace.mit.edu/handle/1721.1/15105> (lokaliseret 09.04.2025).
- Haider, Hubert (1984): Was zu haben ist und was zu sein hat. *Papiere Zur Linguistik* 30.1, 23-36.
- Haider, Hubert (1986): Fehlende Argumente: Vom Passiv zu kohärenten Infinitiven. *Linguistische Berichte* 101, 3-33.
- Jensen, Eva Skafte (2023): The Perfect Participle and the Supine in Two Chronolects of Danish. *Globe: A Journal of Language, Culture and Communication* 17, 40-52, <https://doi.org/10.54337/ojs.globe.v17i.8197>.
- Kayne, Richard (1985): L'accord du participe passé en français et en italien, *Modèles Linguistiques* 7, 73-89.
- Keller, Frank & Antonella Sorace (2003): Gradient Auxiliary Selection and Impersonal Passivization in German: An Experimental Investigation. *Journal of Linguistics* 39.1, 57-108, <https://doi.org/10.1017/S0022226702001676>.
- Koopman, Hilda & Dominique Sportiche (1991): The Position of Subjects. *Lingua* 85.2, 211-258, [https://doi.org/10.1016/0024-3841\(91\)90022-W](https://doi.org/10.1016/0024-3841(91)90022-W).
- Kratschmer, Alexandra (1992): Die Auxiliarselektion der Pronominalen Verben des Altitalienischen. Ph.d.-afhandling, Universität Wien.
- Mateu Fontanals, Jaume (2016): Auxiliary Selection in Romance. I: *Manual of Grammatical Interfaces in Romance*. Susann Fischer & Christoph Gabriel (red.). Berlin: De Gruyter, 295-326.
- McCawley, James D. (1970): English as a VSO Language. *Language* 46.2, 286-299, <https://doi.org/10.2307/412279>.

- McCloskey, Jim (1997): Subjecthood and Subject Positions. I: *Elements of Grammar: Handbook in Generative Syntax*. Liliane Haegeman (red.). Dordrecht: Springer, 197-235. https://doi.org/10.1007/978-94-011-5420-8_5.
- McFadden, Thomas (2007): Auxiliary Selection. *Language and Linguistics Compass*, 1.6, 674-708, <https://doi.org/10.1111/j.1749-818X.2007.00034.x>.
- Perlmutter, David (1978): Impersonal Passives and the Unaccusative Hypothesis. *Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society* 4, 157-189. <https://doi.org/10.3765/bls.v4i0.2198>.
- Perlmutter, David (1989): Multiattachment and the Unaccusative Hypothesis: The Perfect Auxiliary in Italian. *Probus*, 1.1, 63-120, <https://doi.org/10.1515/prbs.1989.1.1.63>.
- Pollock, Jean-Yves (1989): Verb Movement, Universal Grammar, and the Structure of IP. *Linguistic Inquiry*, 20.3, 365-424, <https://www.jstor.org/stable/4178634> (lokaliseret 09.04.2025).
- Schack, Jørgen & Eva Skafte Jensen (2024): *Mange grublende Dage ere gaaede forud: Grammatik i 1800-tallet som nøgle til moderne normproblemer*. Børgense: Dansk Sprognævn.
- Sorace, Antonella (2000): Gradients in Auxiliary Selection with Intransitive Verbs. *Language*, 76.4, 859-890.
- Sorace, Antonella (2004): Gradience at the Lexicon-Syntax Interface: Evidence from Auxiliary Selection and Implications for Unaccusativity. I: *The Unaccusativity Puzzle*. Artemis Alexiadou, Elena Anagnostopoulou & Martin Everaert (red.). Oxford: Oxford University Press, 243-268, <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199257652.001.0001>.
- Sportiche, Dominique (1988): A Theory of Floating Quantifiers and Its Corollaries for Constituent Structure. *Linguistic Inquiry* 19.3, 425-449, <https://www.jstor.org/stable/25164903> (lokaliseret 09.04.2025).
- Vikner, Sten (1990): 'Be' Is Selected over 'Have' If and Only If It Is Part of an A-Chain. I: *Issues in Germanic Syntax*, Werner Abraham, Wim Kosmeijer & Eric Reuland (red.). Berlin: Mouton de Gruyter, 365-381, <https://doi.org/10.1515/9783110847277.365>.
- Vikner, Sten (1995): *Verb Movement and Expletive Subjects in the Germanic Languages*. New York: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780195083934.001.0001>.

- Vikner, Sten (1999): V^o-til-I^o flytning og personfleksion i alle tempora. *Islenskt Mál og Almenn Málfræði*, 19-20, 81-128, <https://tildeweb.au.dk/au132769/papers/vikn99b.pdf> (lokaliseret 09.04.2025).
- Vikner, Sten (2023a): Hvor kommer subjektet fra? VP-intern oprindelse kan belyse både idiomatiske udtryk og flytninger ud af koordinationer. *Ny Forskning i Grammatik* 30, 233-250. <https://doi.org/10.7146/nfg.vli30.137964>.
- Vikner, Sten (2023b): Hvor kommer subjektet fra? VP-intern oprindelse som grund til skopus-tvetydighed. *MUDS - Moderne om Udforskningen af Dansk Sprog* 19, 371-387. <https://tildeweb.au.dk/au132769/papers/vikn15a.pdf> (lokaliseret 09.04.2025).
- Vikner, Sten & Henrik Jørgensen (2017): En formel vs. en funktionel tilgang til dansk sætningsstruktur. *Nydanske Sprogstudier - NyS* 52-53, 135-168. <https://doi.org/10.7146/nys.vli52-53.24954>.
- Vikner, Sten & Rex A. Sprouse (1988): 'Have'/'Be'-Selection as an A-Chain Membership Requirement. *Working Papers in Scandinavian Syntax* 38, 1-48. <https://tildeweb.au.dk/au132769/papers/vikn88b.pdf> (lokaliseret 09.04.2025).